

Flitsende vlinderfotografie!

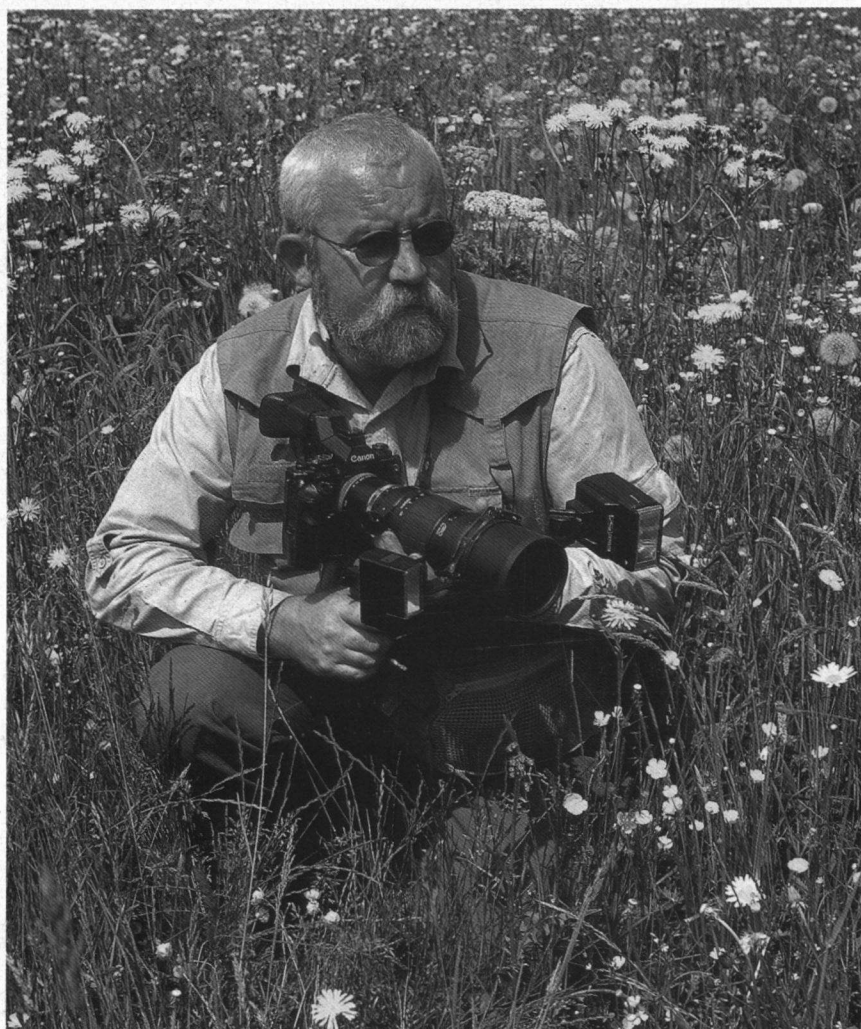
In dit derde artikel in de reeks over vlinderfotografie belicht Frans Hodzelmans de voordelen van het gebruik van flitsers. Sommige fotografen vinden dat flitsopnamen door de donkere achtergrond gelijk staan aan opnamen 'bij nacht'. Door een juiste keuze van apparatuur hoeft dit echter helemaal niet zo te zijn, zoals na het lezen van dit artikel duidelijk wordt.

Waarom overdag flitsen?

Een van de problemen bij het fotograferen van dichtbij, is dat de scherptediepte erg klein is. Wil je een vlinder die met de vleugels half open zit, zo fotograferen, dat beide vleugelpunten nog redelijk scherp zijn, dan zul je het diafragma aardig ver dicht moeten draaien. Gevolg: je hebt een lange belichtingstijd nodig. Een lange belichtingstijd heeft weer tot gevolg, dat je een statief nodig hebt om de camera stil te houden. Met een statief zet je echter de vlinder niet stil en de wind kun je ook niet even uitzetten wanneer jou dat zo uitkomt. Een voor de hand liggende oplossing is dan, om met een elektronenflitser te gaan werken. Dit heeft echter ook weer nadelen, maar die zijn mijns inziens op te lossen, of weg te strepen tegen de voordelen.

De problemen

Het eerste probleem wanneer je met één flitser werkt, is hetzelfde als wanneer je in de volle zon fotografeert, je krijgt namelijk altijd diepzwarte slagschaduw. Dit probleem is heel gemakkelijk op te lossen door een zwakkere flitser aan de andere kant van het objectief te zetten. Hiermee vul je dan de al te donkere schaduw een beetje in en het beeld blijft toch diepte houden. Je hebt nog steeds schaduw, maar die is dan niet meer diep zwart. Zo kun je zelfs hard zonlicht verzachten met flitslicht! Het gebruik van een ringflitser om het objectief is af te raden omdat dan alle schaduw wegvalt, door de gelijke belichting van alle kanten. Het gevolg is een dia of foto zonder

enige diepte of zichtbaar reliëf. Het tweede probleem en tevens meest gehoorde argument tegen het gebruik van flitslicht, is de opmerking dat je dan altijd zwarte achtergronden krijgt. Dat is ook op te lossen, maar kost wat meer moeite. Toen ik zo rond 1974 begon met het fotograferen van insecten, deed zich dit probleem wel degelijk voor. Mijn filosofie is echter dat problemen er niet zijn om je bij neer te leggen, maar dat ze er zijn om opgelost te worden. Daarvoor moeten we eerst even uitvogelen hoe het komt dat de achtergrond zwart wordt. Staan de flitsers dicht bij het onderwerp, dan is het bereik waarbinnen je de juiste belichting hebt ook heel kort. Voorbeeld: met een 50 mm macro-objectief en je flitsers op 20 cm van het onderwerp heb je een correcte belichting van ongeveer 17 tot 23 cm. Alles ervoor wordt overbelicht, alles erachter wordt al snel zwart. Met een 100 mm objectief is de afstand tot

De auteur van dit artikel met zijn 'fotogeweet'. Hier is de befaamde Canon 200 mm macro met converter vervangen door de nieuwe Sigma 300 mm macro en een tussenring van 50 mm. Dit objectief heb ik zelf uit Amerika moeten importeren, daar de Nederlandse importeur het niet levert met de vassing voor Canon FD en zonder autofocus. Vanaf 1996 fotografeer ik alles met dit nieuwe objectief.

FOTO: ANGELIQUE BELFROID

tekst:
Frans Hodzelmans

Twee mannetjes Citroenvlinder (*Gonepteryx rhamni*) waren aan het baltsen om de gunsten van een wijffe. Hier was het een kwestie van héél snel reageren, ik kon slechts enkele dia's maken. De vlinders waren voortdurend in beweging en zaten slechts af en toe een seconde, of nog korter, stil. Ook het camerastandpunt moest ik steeds wijzigen. Volgens mij kun je dit niet fotograferen met bestaand licht, een statief en een relatief lange sluitertijd. Let ook even op de zachte schaduw van het vrouwtje op de voorvleugel van het rechter mannetje.

FOTO: FRANS HODZELMANS

Klaverblauwtje (*Cyaniris semiargus*). Wie hoorde ik ook alweer zeggen dat flitslicht altijd zo hard is en dat je dan ook nog zwarte achtergronden krijgt?

FOTO: FRANS HODZELMANS

het onderwerp wat groter en wordt het resultaat dus ook al iets beter. Bij deze voorbeelden ga ik er van uit, dat de flitsers steeds dezelfde afstand tot het onderwerp hebben als de voorkant van het objectief. Een goede oplossing voor het gebruik van flitsers bij deze brandpunten is om met twee handen twee flitsers op ongeveer een meter, links en rechts, van de vlinder te houden en een eind achter de camera, dan houd je de camera stevig vast met je andere twee handen, om de compositie en scherppte goed te kunnen bepalen. Hierbij doet zich echter een moeilijk op te lossen probleem voor, daar mensen normaliter slechts over één paar handen beschikken. Te veel assistentie in het veld is ook niet echt handig, daardoor kunnen vriendschappen en zelfs huwelijken op de klippen lopen. Twee beugels maken van de gewenste lengte is ook een mogelijkheid. Dit is echter ook geen goede oplossing, omdat je foto-uitrusting dan nogal onhandelbaar wordt. Je fotografeert met flitslicht om mobiel en snel te kunnen werken en een beugel zo groot als het gewei van een hert belemmert je bewegingsvrijheid teveel.

De oplossing

Vergroot de afstand door het gebruik van een tele-objectief! Al

jaren zweer ik bij CANON, waar anderen zich behelpen met Leica of Nikon. Niet de nieuwe serie EOS, maar de echte werkpaarden, eerst de F1 en daarna de F1 New, oerdegelijke camera's zonder teveel toeters en bellen. De camera hoeft van mij niet te denken, want dat kan ik zelf heel goed. De camera moet onder alle omstandigheden blijven werken en dat doet ze al jaren. (Net zoals de mechanische Nikons van Henkjan Kievit uit het vorige artikel over vlinderfotografie.) Canon kwam als eerste met een 200 mm macro-objectief met als grootste afbeeldingsmaatstaf 1:1. Hierachter zette ik nog een 1,4x converter en ik had een 280 mm macro. Met een converter blijft de kortste instelafstand van 58 cm ge-

handhaafd. Nu kan ik fotograferen van on-eindig tot 1,4 x ware grootte op de dia. Aan de voorkant van deze combinatie knutselde ik twee flitsers, één als hoofdverlichting en één als invulflits om de te donkere slag-schaduwen van de hoofdflitsers op te helderen. Ze staan op een aluminium strip, links

en rechts van het objectief, met de voorkant gelijk aan de frontlens en op één lijn die door het midden van de lens loopt. Om slagschaduwen van de hoofdflitser in te vullen, moet de invulflitser er namelijk precies tegenover staan. Als beide flitsers boven het objectief staan, krijg je toch weer op sommige plaatsen te donkere schaduwen of rare dubbele schaduwen. Om scherp te stellen, moet je het geheel een beetje stil kunnen houden en dus moest er ook nog een schouderstatief komen. Hetgeen de markt op dit gebied te bieden had was óf ronduit slecht, óf onpraktisch, óf belachelijk duur, dus dat heb ik toen ook maar zelf gemaakt.

De voordelen

De hierboven beschreven uitrusting van lenzen en flitsers heeft een aantal duidelijke voordelen:

1. Door op grotere afstand van de vlinder te blijven, is de kans dat hij wegvliegt kleiner.
2. Je kunt veel sneller reageren of je standpunt veranderen dan wanneer je met een statief werkt, hetgeen de compositie alleen maar ten goede kan komen.
3. Bewegingsonscherpte is bijna uitgesloten, omdat de belichtingstijd (dat is niet hetzelfde als de sluitertijd!) gelijk is aan de duur van het flitslicht, zo rond één duizendste seconde.
4. Het diafragma is, al naar gelang de afstand, ingesteld ergens tussen 11 en 22. Dit verhoogt de altijd geringe scherptediepte bij dichtbij-opnamen aanzienlijk.
5. Met deze combinatie kun je vlinders fotograferen tijdens hun natuurlijke gedrag, terwijl ze actief zijn en zonder ze te verstoren. Dat vind ik nog altijd interessanter dan portretten te maken van onderkoelde vlinders, of dat nu 's morgens vroeg is met dauw op de vleugels, of zoals sommige 'natuurfotografen' plegen te doen, door de vlinder eerst te vangen en in de koelkast te stoppen.
6. Als je vlinders gaat fotograferen, laat je lekker comfortabel je statief en je veel te zware fotorugzak thuis.
7. Last but not least, door de grotere afstand van de flitsers tot het onderwerp, bij vlinders meestal 80 tot 150 cm, heb je geen last meer van zwarte achtergronden. Het is wel zaak er voor te zorgen dat er vegetatie te zien is achter de vlinder, alles tot onge-

veer 20 cm achter het onderwerp is nog goed belicht, verder weg wordt het donkerder, maar niet zo abrupt als bij dichtbij flitsen. Bij zonnig weer is zelfs vaak ook de verder weg gelegen achtergrond helemaal goed belicht. Bovendien zijn de meeste vlinders actief bij zonnig weer.

Welke flitsers?

De beste flitsers voor dit soort fotografie zijn nog maar moeilijk te krijgen. Maar ze zijn wel goedkoop. Je hebt namelijk de ouderwetse, eenvoudigste flitsers nodig die er bestaan. Flitsers met een laag richtgetal, 18 of als het kan nog lager. Wanneer het niet anders kan, kun je zogenaamde computerflitsers gebruiken, maar deze moeten dan wel op handbediening geschakeld worden. Mocht dat niet kunnen, dan kun je botweg de lichtgevoelige cel, aan de voorkant, afplakken met zwart plakband. De invulflitser moet een richtgetal hebben van de helft van de hoofdflitser. Om de lichtopbrengst te verlagen, kun je de flitser(s) eventueel afplakken met grijze transparante plastic folie. Heb je twee dezelfde flitsers en teveel licht, dan plak je op de ene één stukje folie en op de tweede twee stukjes over elkaar. Ja, inderdaad, er moet nogal wat geknutseld en geëxperimenteerd worden. Het resultaat is dan wel dat je appara-

Koningspage (Iphiclides podalirius). Toen ik deze dia van de Spaanse ondersoort van onze Koningspage eens op de fotoclub liet zien, vroeg een bekende natuurfotograaf en anti-flitsfanaat aan mij: "Heb je deze ook geflitst?" Toen ik hierop antwoordde: "Nee, natuurlijk niet Frits, ik had daar immers licht genoeg!", was zijn reactie: "Dàn vind ik het een erg mooie plaat." Flauwekul natuurlijk, want ook deze dia is gemaakt met flitslicht!

FOTO: FRANS HODZELMANS

Technische gegevens:
Dia's op blz 8 en 10: Canon F1 New, objectief: Sigma 300 mm macro + 50 mm tussenring.
Dia blz 9: Canon F1 New met de Canon 200 mm macro + 1,4x converter.
Flitslicht met twee flitsers.
Film: Fuji ISO 100 Sensia.

Groentje (Callophrys rubi). Dit vrouwtje vloog van plant naar plant om eitjes af te zetten. Met een schouderstatief en flitslicht lukt het soms om dit vast te leggen.

FOTO: FRANS HODZELMANS

tuur krijgt, die helemaal aan je eigen eisen voldoet. **WAARSCHUWING:** ga niet de elektronica in een flitser proberen om te bouwen, dit is namelijk erg gevaarlijk. Er kan op de elektrolytische condensator een spanning staan van meer dan 280 volt. Ook als de batterijen eruit zijn!!!!

Welk diafragma?

Het diafragma is altijd afhankelijk van de afstand van de flitsers tot het onderwerp en de vergrotingsfactor. Het daglicht speelt een nagenoeg te verwaarlozen rol in het dichtbij-gebied. Om er achter te komen welk diafragma je bij welke afstand moet gebruiken ga je als volgt te werk. Je zet buiten wat bloemen van verschillende kleuren dicht bij elkaar in een vaasje. Dan zet je de camera-telelens-flitser-combinatie op een statief. Nu stel je in op de kleinst mogelijke afstand en maakt enkele opnames met verschillende diafragma's. Bijvoorbeeld achtereenvolgens 32, 22, 16 en 11. Daarna vergroot je deze afstand met 1,4x (wortel 2), nu weer 4 opnames maken, maar dan met 22 beginnen en vervolgens 16, 11 en 8. Dit telkens herhalen tot maximaal twee meter. Omdat bij deze afstand het daglicht al mee gaat spelen, heeft het geen zin om verder

te gaan. Alles wel duidelijk noteren en werken met diafilm. Dit is goedkoper dan foto's en makkelijker op de juiste belichting te controleren. Nu het filmpje laten ontwikkelen en de resultaten goed bekijken. Om in het veld snel te kunnen werken is het handig, om op de scherpstelring van het objectief, een strookje papier te plakken. Hierop kun je de diafragma's schrijven die bij deze afstanden horen. Nu kun je altijd direct het juiste diafragma bij een bepaalde afstandsinstelling aflezen.

In het veld

Na al deze moeite is het heerlijk relaxed fotograferen. Je ziet een vlinder die je graag wilt fotograferen. Nu eerst het objectief instellen op de afstand die je denkt nodig te hebben, dan het hierbij behorende diafragma instellen. Vergeet intussen niet om beide flitsers aan te zetten.

De sluitertijd staat natuurlijk al op flits synchronisatie. Pas dan ga je voorzichtig naar de vlinder toe. Niet meer aan de afstandsinstelling draaien, maar naar voren of naar achteren bewegen tot je scherpste ligt waar je deze hebben wilt. Let uiteraard ook nog op de compositie. En dan: **FLITS, HEBBES!!!**

Zijn er nog vragen? Geen probleem, schrijf me maar en ik schrijf of bel zo snel mogelijk terug.

Frans Hodzelmans, Mastbosstraat 8-10, 4813 GT Breda.

Fotowedstrijd

In het kader van deze artikelenreeks over vlinderfotografie organiseert De Vlinderstichting een fotowedstrijd. Meer informatie over de deelname vindt u op bladzijde 26.